

**MOGUĆNOSTI PROIZVODNJE SUPLEMENATA
SA ANTIOKSIDATIVNOM AKTIVNOŠĆU OD
OTPADNE KAFE**

Marija Pavlović, Suzana Dimitrijević- Branković, Slavica Šiler- Marinković

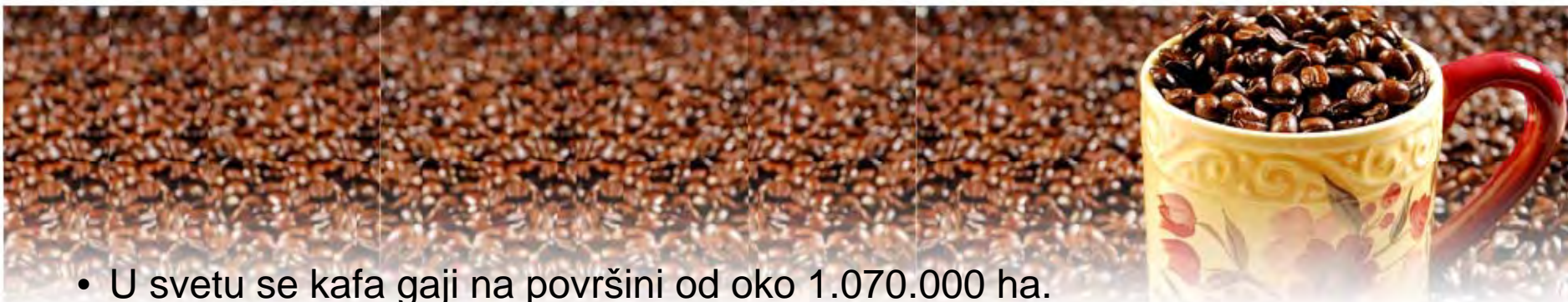
[1] Tehnološko-metalurški fakultet, Katedra za biohemijjsko inženjerstvo i biootnologije, Beograd, Karnegijeva 4,
siler@tmf.bg.ac.rs

UVOD

- Kafa obiluje antioksidansima, koji pozitivno utiču na metaboličke procese u organizmu, oslobađajući ga štetnih slobodnih radikala.
- Utvrđena su takođe i izvesna antitumorna, antialergijska i antiinflamatorna svojstva kafe.
- S obzirom da se danas, velika pažnja posvećuje otpadnim materijalima i njihovom ponovnom korišćenju, čine se pokušaji da se ostaci kafe, zaostali nakon pripreme napitaka, iskoriste u razne svrhe, između ostalog i kao izvor prirodnih antioksidanasa.

- U svetu se kafa gaji na površini od oko 1.070.000 ha. Uz prosečan prinos od 552 kg/ha, proizvede se količina od oko 5.700.000 t sirove kafe godišnje

- **Arabica** (*Coffea Arabica linaeus*) čini 70 % svetske proizvodnje, jer je boljeg kvaliteta, ima naglašen miris, izbalansiranu aromu, ukus je kombinacija slasti i kiselosti. Maksimalna količina kofeina ne prelazi 1,5%. Poznate arabike su : Minas, Santos, Sigri, Maragogip, Kostarika, Moka harar...

- **Robusta** (*Coffea Canehora Pirex Francher*) učestvuje sa 25 % u svetskoj proizvodnji kafe. Sadrži do 2,8% kofeina. Biljka je znatno otpornija, ali je zrno lošijeg kvaliteta.

Sastav kafe

- Sastav kafe varira u zavisnosti od vrste, načina gajenja, berbe, čuvanja i prerade.

Hemijski sastav sirove kafe

Komponente	Sadržaj, %
Vlaga	5,0 – 7,0
Masti	10,0 – 15,0
Celuloza	do 40,0
Šećeri	5,0 – 7,0
Kofein	0.7 – 2.8
Hlorogenska kiselina	65-140 mg/g

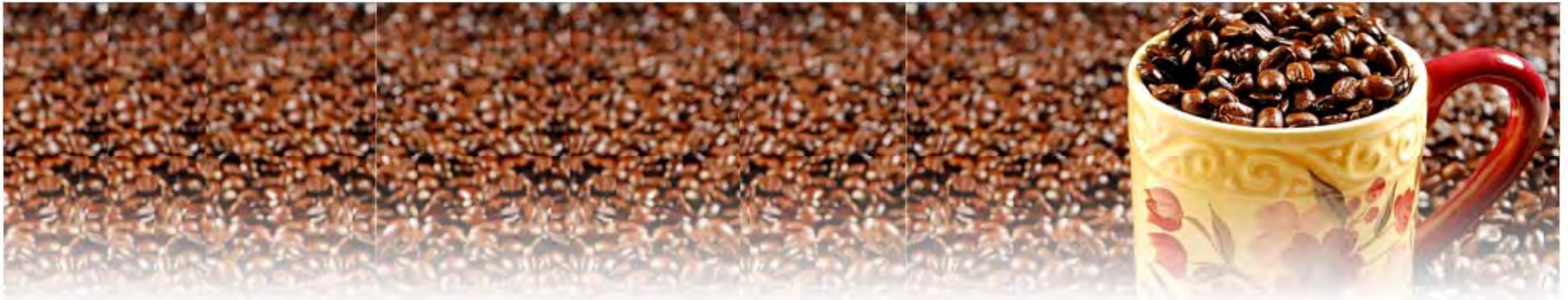
Uticaj pečenja na fizičko - hemijske promene u zrnu kafe

- Promena boje od zelene do tamno braon, čak crne.
- Smanjenje vlage i gubitak mase od oko 20%.
- Porast zapremine od 70 do 100%.
- Sinteza aromatičnih i antioksidativnih jedinjenja (melanoiidina) kao rezultat (Millard-ove reakcije).
- Stvaranje sloja vrlo aromatičnog kafenog ulja.
- Aroma se menja jer se kiselost, količina šećera i proteina smanjuje, a gorčina se povećava.
- Ukupan sadržaj kofeina i lipida ostaje gotovo nepromenjen.
- Smanjenje sadržaja hlorogenske kiseline za oko 70%.

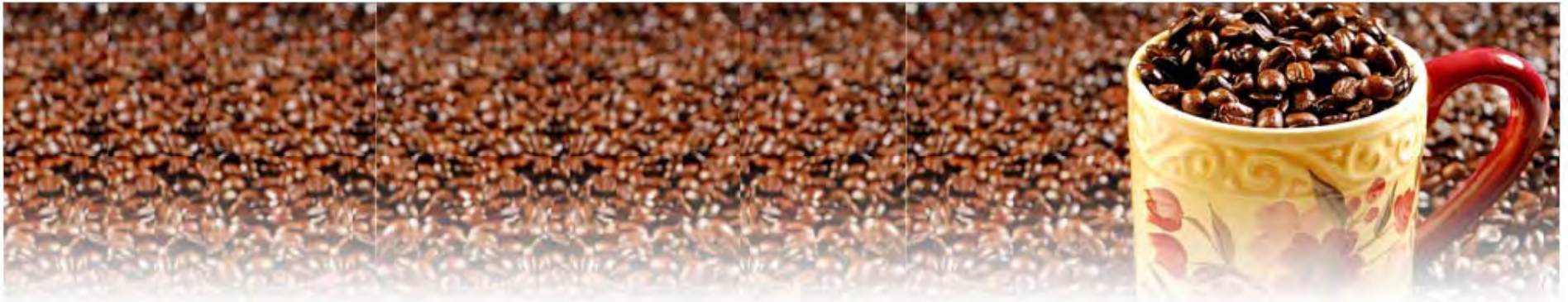
Fiziološko delovanje kafe

- Stimuliše nervni sistem, otklanja sanjivost i smanjuje zamor
- Kratkotrajno podiže pritisak.
- Pomaže da se bolje utroši energija akumulirana u toku dana.
- Pomaže u prevenciji dijabetesa.
- Deluje analgetski
- Deluje kao vazodilatator.
- Jača imunološki sistem.
- Stimulativno deluje na srce, mozak i tonus mišića.
- Ne povećava rizik od infarkta, ateroskleroze, aritmije i hipertenzije.
- Reguliše probavu, pospešuje varenje, podstiče želudačne sokove.
- Štiti od raka debelog creva.
- Podstiče izlučivanje vode iz organizma.
- Umanjuje rizik od stvaranja kamena u žuči.
- Sprečava karijes.
- Smanjuje rizik od Parkinsonove bolesti.
- Smanjuje rizik od ciroze jetre.

- Kafa u većim količinama izaziva teškoće poput nesanice, uznemirenosti, lupanja srca i bola u želucu.
- Jedna šoljica kafe sadrži 100 do 150 mg kofeina, pa je preporučljiva doza kafe najviše 3-4 šoljice u toku dana.
- Najveća tolerantna količina je 9 šoljica dnevno.
- Letalna doza kofeina iznosi 150 mg/kg telesne mase, što znači da je za čoveka od 80 kg letalna doza 12 g kofeina, tj. 100 šoljica kafe!

ANTIOKSIDATIVNA AKTIVNOST KAFE

- Kafa je šesta po količini antioksidanasa u jednoj tipičnoj porciji, među 50 ispitivanih namirnica

Antioksidansi u kafi

- Jedinjenja koja pripadaju familiji polifenola.
- Njihova koncentracija varira u zavisnosti od načina pripreme napitka
- Identifikovane su tri polifenolne komponente: hlorogenska kiselina, kafeinska i ferulinska kiselina.

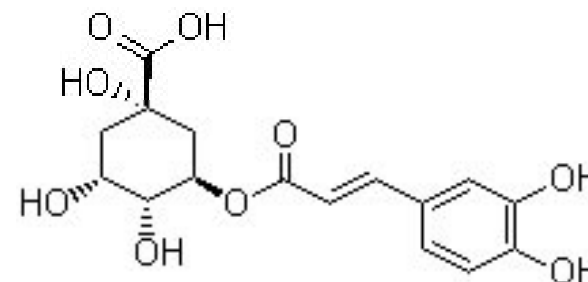

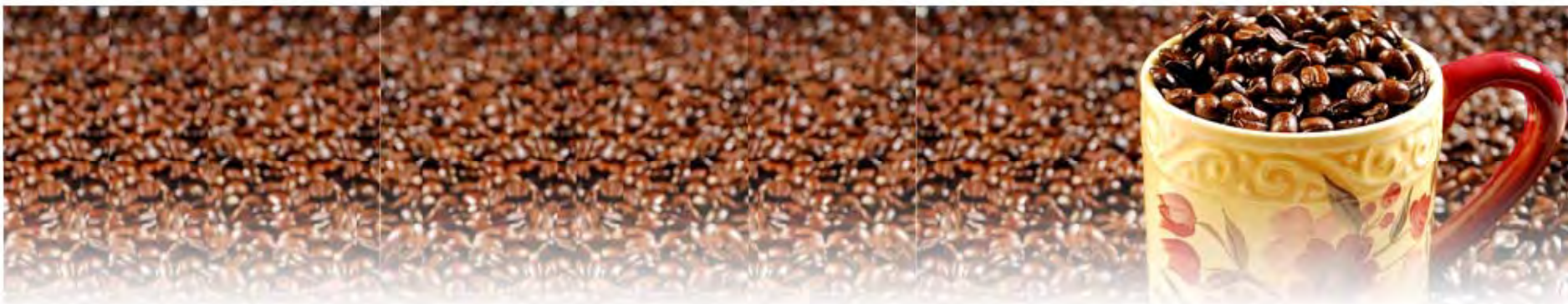
HLOGROGENSKA KISELINA

- Najvažnije polifenolno jedinjenje u kafi.
- Estar kafeinske kiseline i 3-hidroksi-ferulinske kiseline.

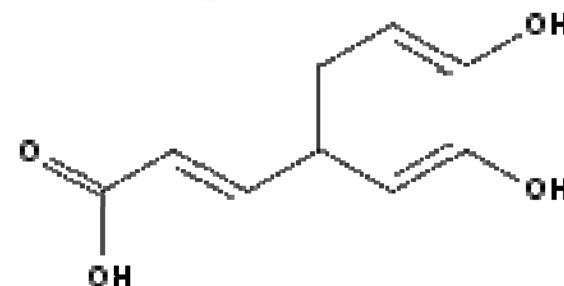
- Sadržaj hlorogenske kiseline u zelenoj kafi je:
  1. 65 mg/g, (Robusta)
  2. 140 mg/g (Arabika)

- **Pečenjem kafe, više od 70 % hlorogenske kiseline biva degradirano.**
- Hlorogenska kiselina iz ekstrakta zelene kafe je veoma bioraspoloživa.
- Njene uloge su: antioksidantne, antidijabetske, antitumorne, u redukciji telesne težine, antibakterijske, antiinflamatorne, detoksikujuće, smanjuje adsorpciju holesterola, snižava krvni pritisak, stimuliše leukocite, ubrzava gastrointestinalnu peristaltiku.

KAFEINSKA KISELINA

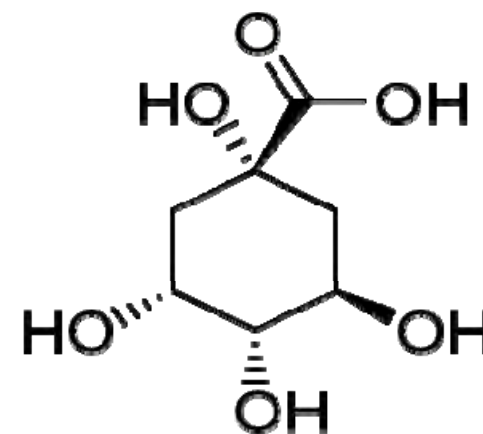
- Smanjuje produkciju aflatoksina za čak više od 95%.
- Deluje kao UV filter.
- Zajedno sa hlorogenskom kiselinom sprečava metilaciju DNK, pa se smatra da deluje antikancerogeno.
- Ispoljava antiinflamatorno i imunomodulatorsko delovanje.
- Efektivni je antidijabetik - povećava lučenje insulina i smanjuje proizvodnju glikogena u jetri.
- Praktično kompletan sadržaj zaostaje u talogu kafe.

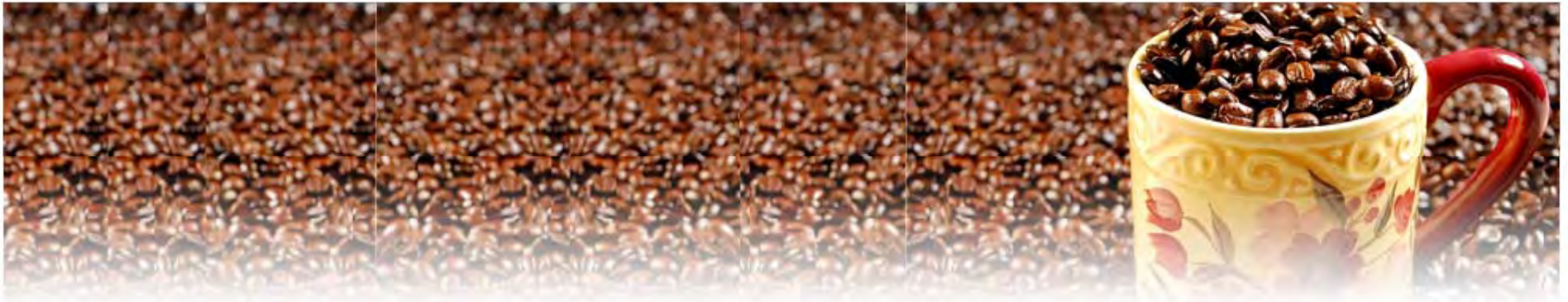

FERULINSKA KISELINA

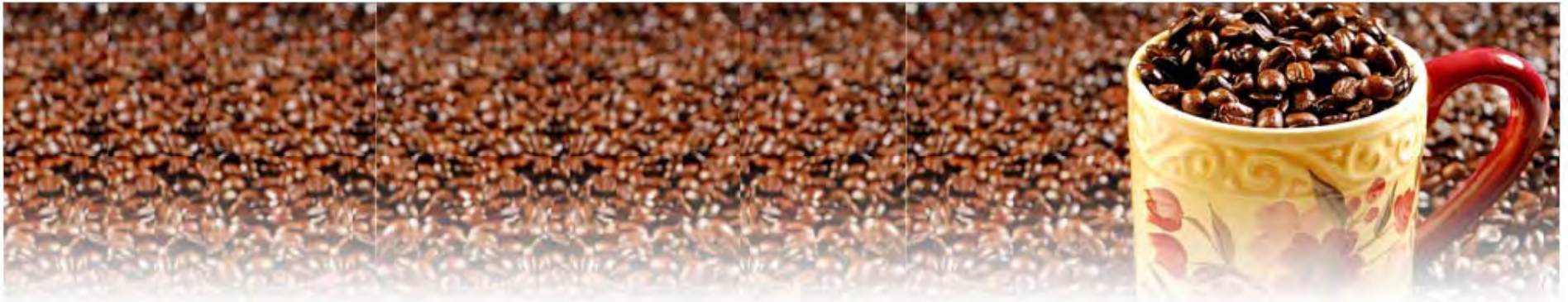
- Nastaje hidrolizom hlorogenske kiseline.
- Rastvorna je u vodi i u alkoholu.
- Navodno je uzrok kiselosti kafe.

- Često je početni materijal za sintezu novih lekova – Tamiflu.
- Potpomaže sintezu triptofana i nikotinamida u gastrointestinalnom traktu.

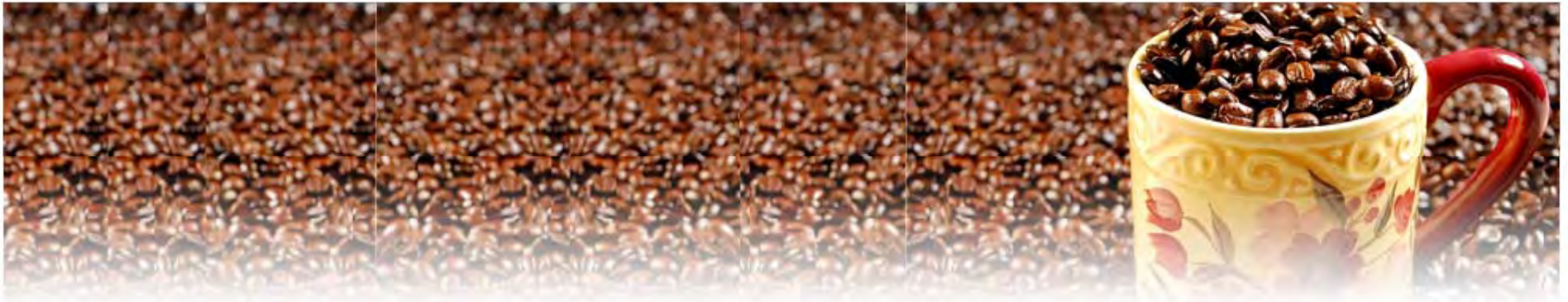
- Talog kafe zaostale nakon ekstrakcije vodom, prema literaturnim podacima poseduju antioksidativna svojstva.
- HPLC analize pokazuju da fenolne kiseline (klorogenska i kafeinska kiselina), kao i nefenolne komponente (kafein, trigonelin, nikotinska kiselina, 5-(hidroksimetil)-furfuraldehid) zaostaju delimično u talozima kafe.
- Takođe, melanoidini koji nastaju tokom prženja kafe kao rezultat Maillardove reakcije, poseduju antioksidativnu aktivnost, a i oni delimično zaostaju u talogu kafe.

Analitičke metode

- Određivani su **hemijski sastav, antioksidativna aktivnost i antimikrobna aktivnost** sledećih uzoraka kafe: pečena, espresso, talog pečene kafe i talog espresso kafe.
- U uzorcima je direktno određen sadžaj: **suve materije, masti, kofeina i hlorogenske kiseline.**
- Svi navedeni uzorci su ekstrahovani polarnim rastvaračem (70% etanol) , a u dobijenom tečnom ekstraktu određeni su **ukupni polifenoli i antioksidativna aktivnost DPPH i FRAP metodom.**
- Tečni ekstrakti su osušeni u sušnici sa rasprskavanjem i u njima je određen sadržaj polifenola i antioksidativna aktivnost, da bi se utvrdio uticaj sušenja ekstrakta na antioksidativnu aktivnost.

Određivanje kofeina

- Sadržaj kofeina određen je spektrofotometrijskom metodom na 272 nm.
- Na osnovu izmerenih ekstinkcija očitavana je koncentracija kofeina sa standardne krive.

Određivanje hlorogenske kiseline

Hlorogenska kiselina je određena AOAC spektrofotometrijskom metodom na 325 nm, posle prečišćavanja vodenog ekstrakta Carezovim reagensom.

Određivanje ukupnih polifenola

- U etanolonom ekstraktu sadržaj ukupnih polifenola je određen po Folin - Ciocalteu metodi, spektrofotometrijski na 750 nm.
- Na osnovu izmerenih ekstinkcija očitavana je koncentracija polifenola sa standardne krive, a rezultati su izraženi u mg galne kiseline (GAE) na g ekstrakta.

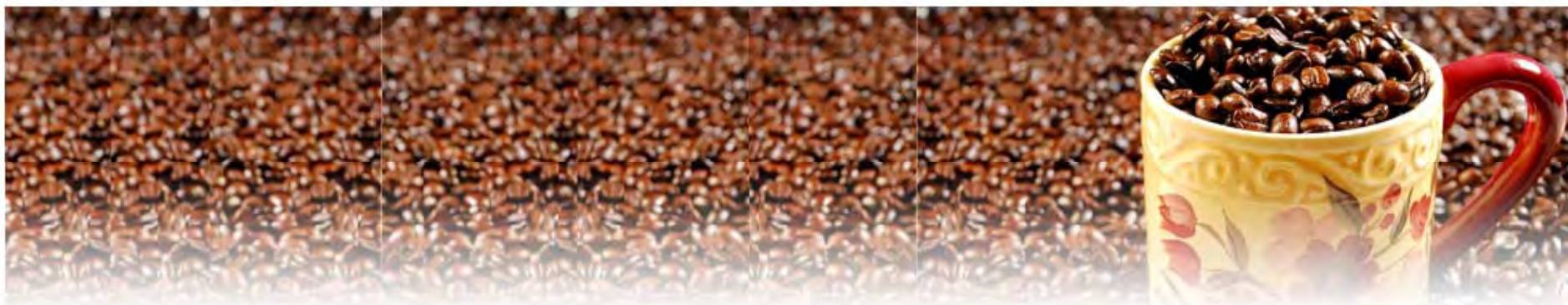
ODREĐIVANJE ANTIOKSIDATIVNE AKTIVNOSTI

Ispitivanje sposobnosti neutralizacije DPPH radikala

- DPPH se prilikom reakcije sa donorom protona redukuje do DPPH–H, pri čemu se boja menja iz ljubičaste u žutu. Intenzitet promene boje se meri spektrofotometrijski na 517 nm.
- Konstruisane su krive zavisnosti koncentracije ekstrakata i procenta inhibicije DPPH radikala i izračunate su vrednosti **IC50** - koncentracije antioksidanasa potrebne za inhibiciju 50 % početne količine DPPH radikala.

FRAP metoda

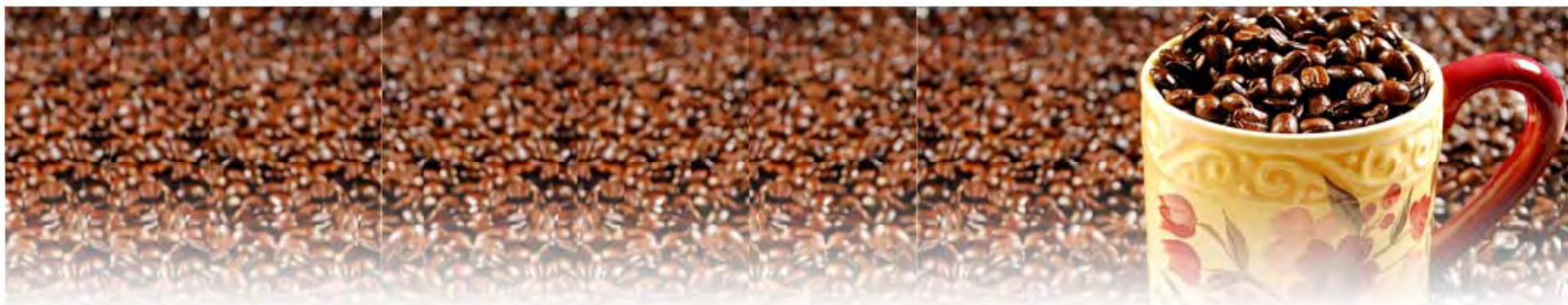
- Zasniva se na redukciji [Fe(III)-TPTZ] do [Fe(II)-TPTZ] u kiseljoj sredini.
- [Fe(II)-TPTZ] kompleks je intenzivno plavo obojen sa maksimumom absorbance na 593 nm.

Sadržaj suve materije i masti u uzorcima kafe

Uzorak	Suva materija, %	Masti, % / s.m
Pečena kafa	96,69	14,57
Espresso kafa	97,99	11,38
Talog pečene kafe	98,86	17,09
Talog espresso kafe	98,41	11,75

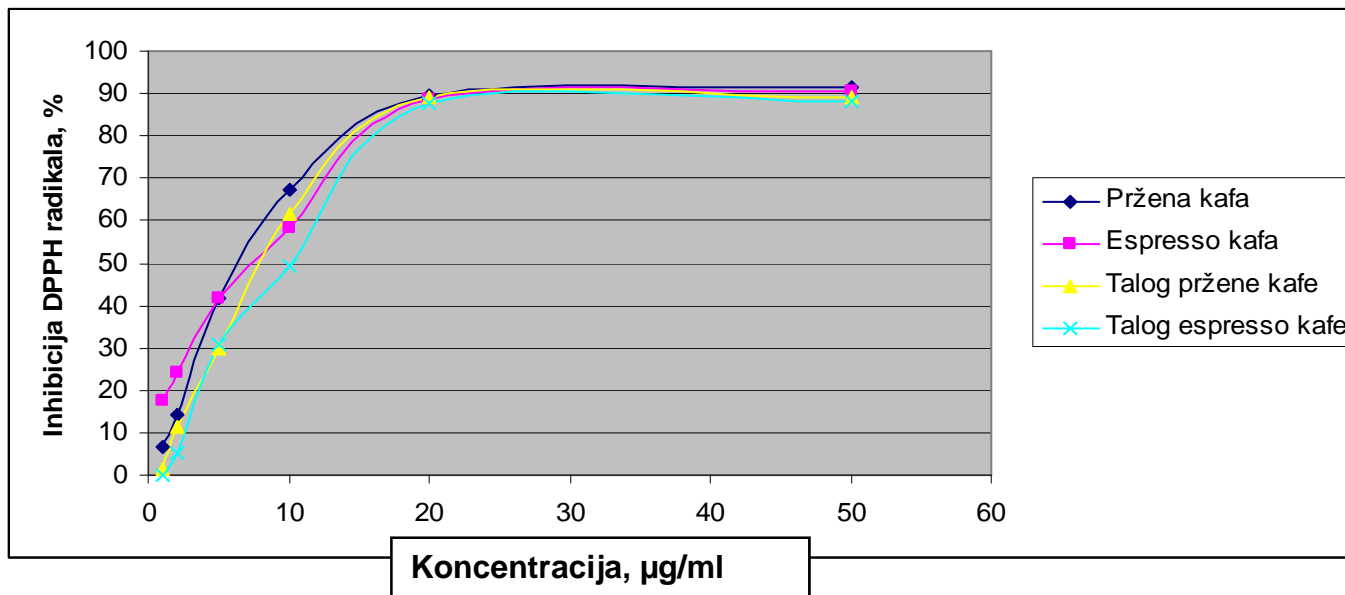

Najvažniji antioksidansi u talogu kafe

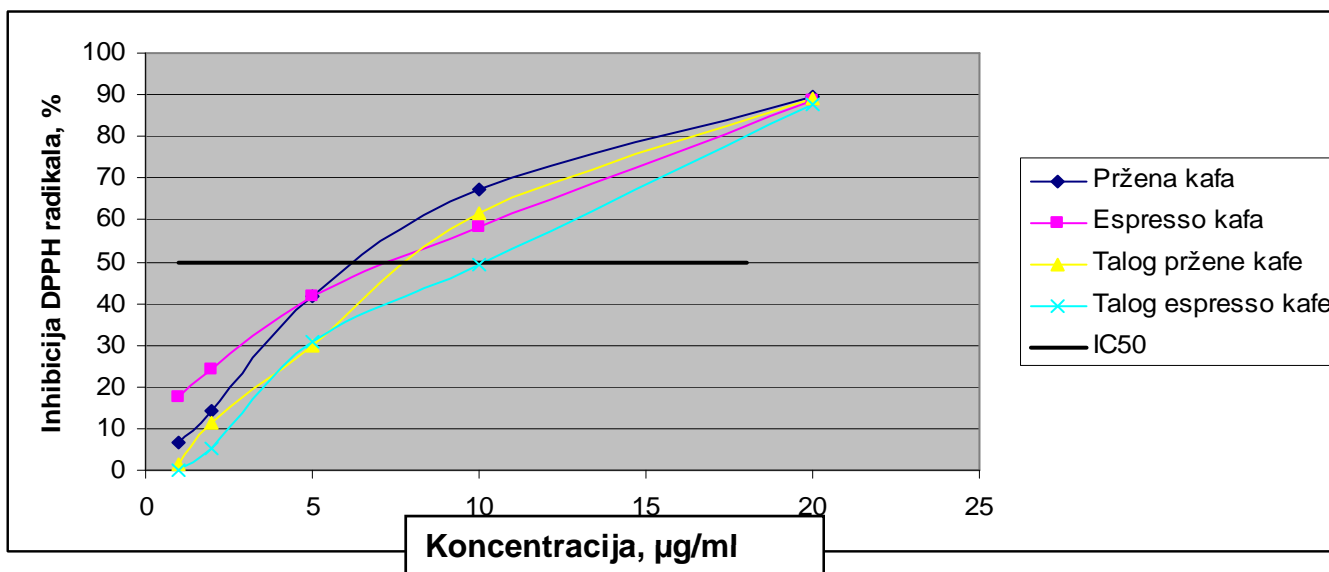
Uzorak	Kofein, %	Hlorogenska kiselina, %	Ukupni polifenoli, %
Talog pečene kafe	0.82	1.62	1.76
Talog espresso kafe	0.79	1.28	1.52

Sadržaj antioksidanasa u ekstraktu taloga kafe

Uzorak	Kofein, %	Hlorogenska kiselina, %	Ukupni polifenoli, %
Talog pečene kafe	2.5	5.62	6.32
Talog espresso kafe	2.1	4.82	5.61

Uporedni prikaz procenata inhibicije DPPH radikala u tečnim ekstraktima kafe

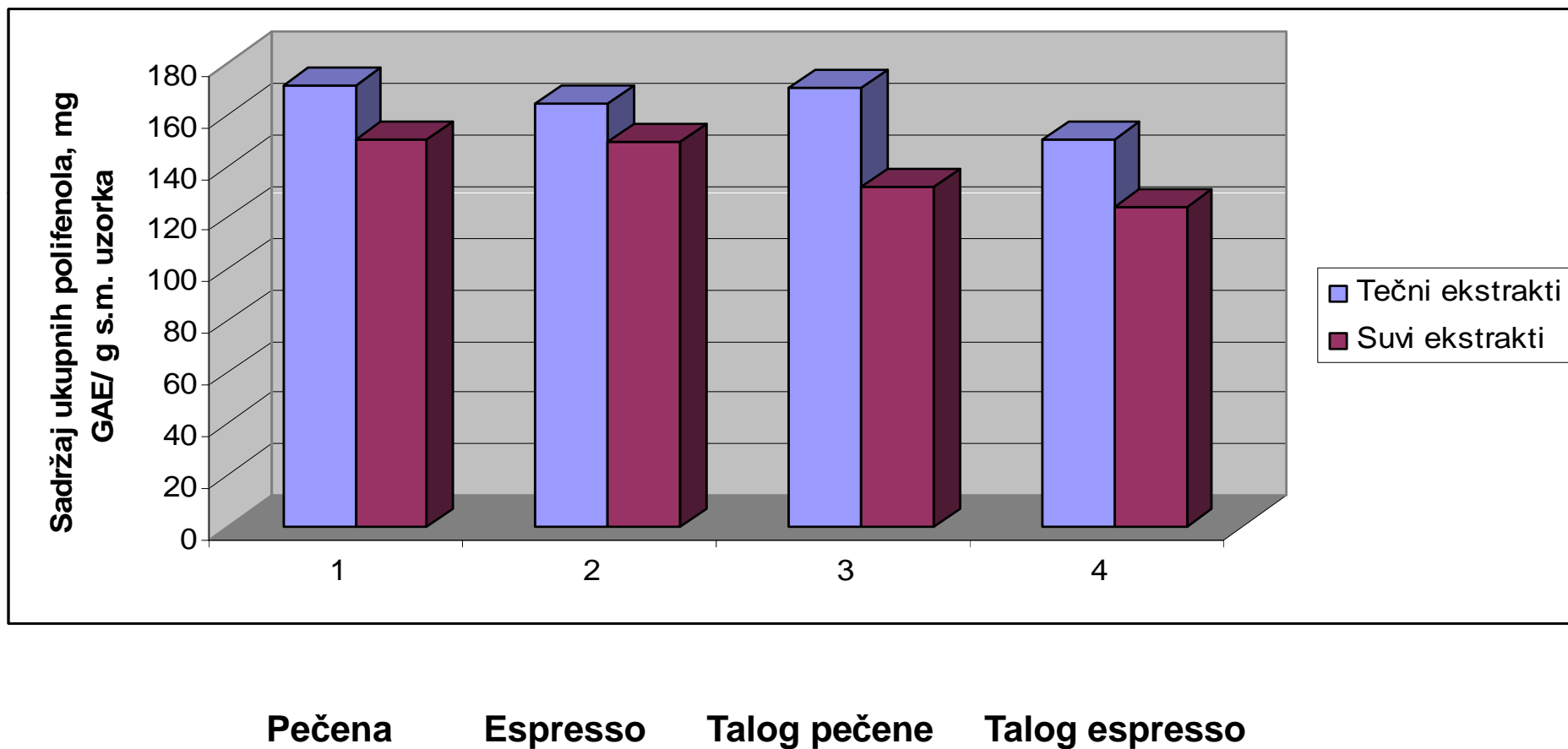
Vrednosti IC50 za tečne ekstrakte

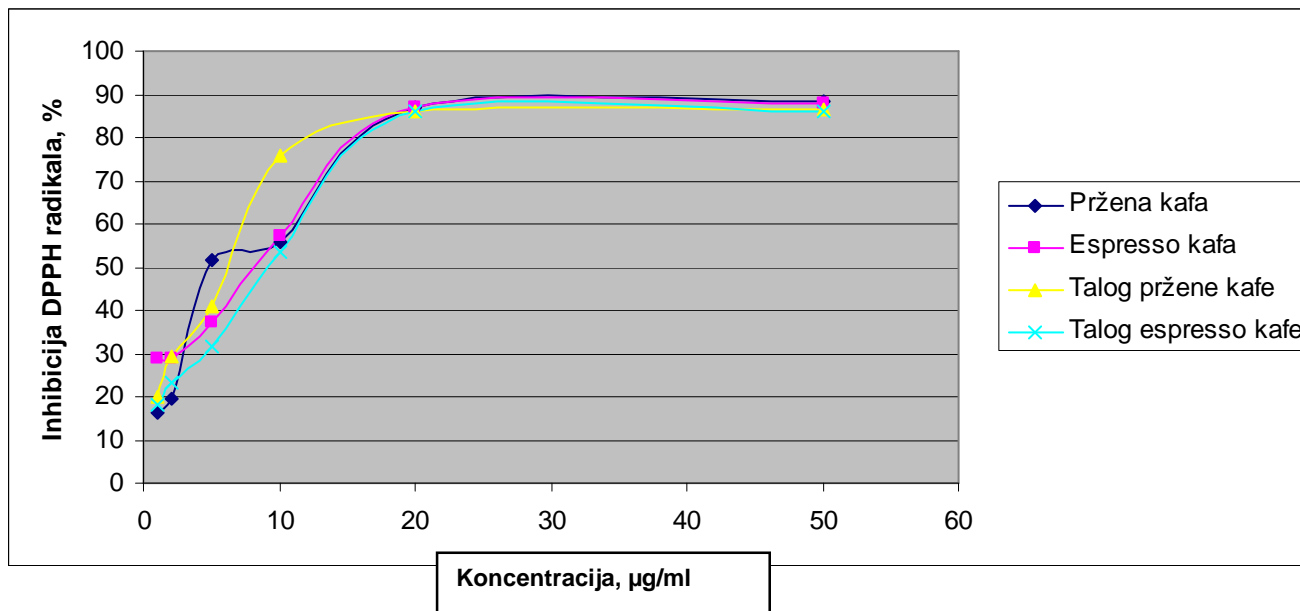
Antioksidativna aktivnost ekstrakata taloga određena FRAP metodom

Uzorak	mmol Fe ²⁺ / g s.m.
Talog pečene kafe	0,275
Talog espresso kafe	0,270

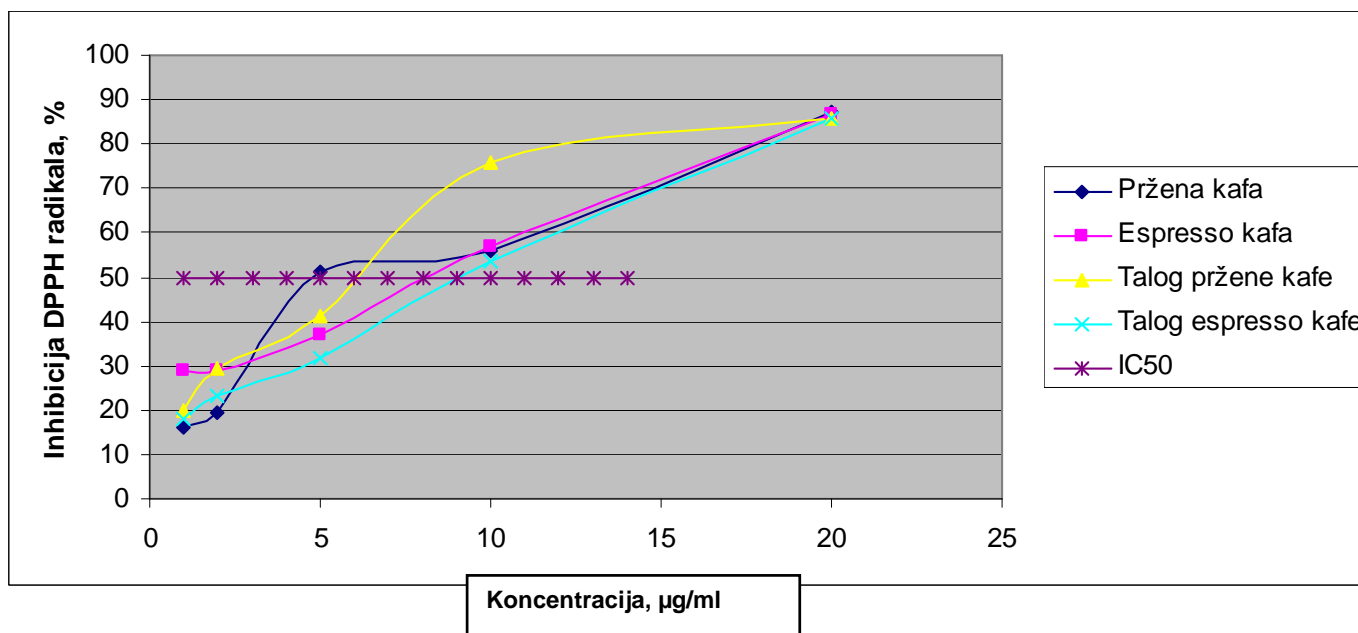
Sadržaj polifenola u tečnim i suvim ekstraktima

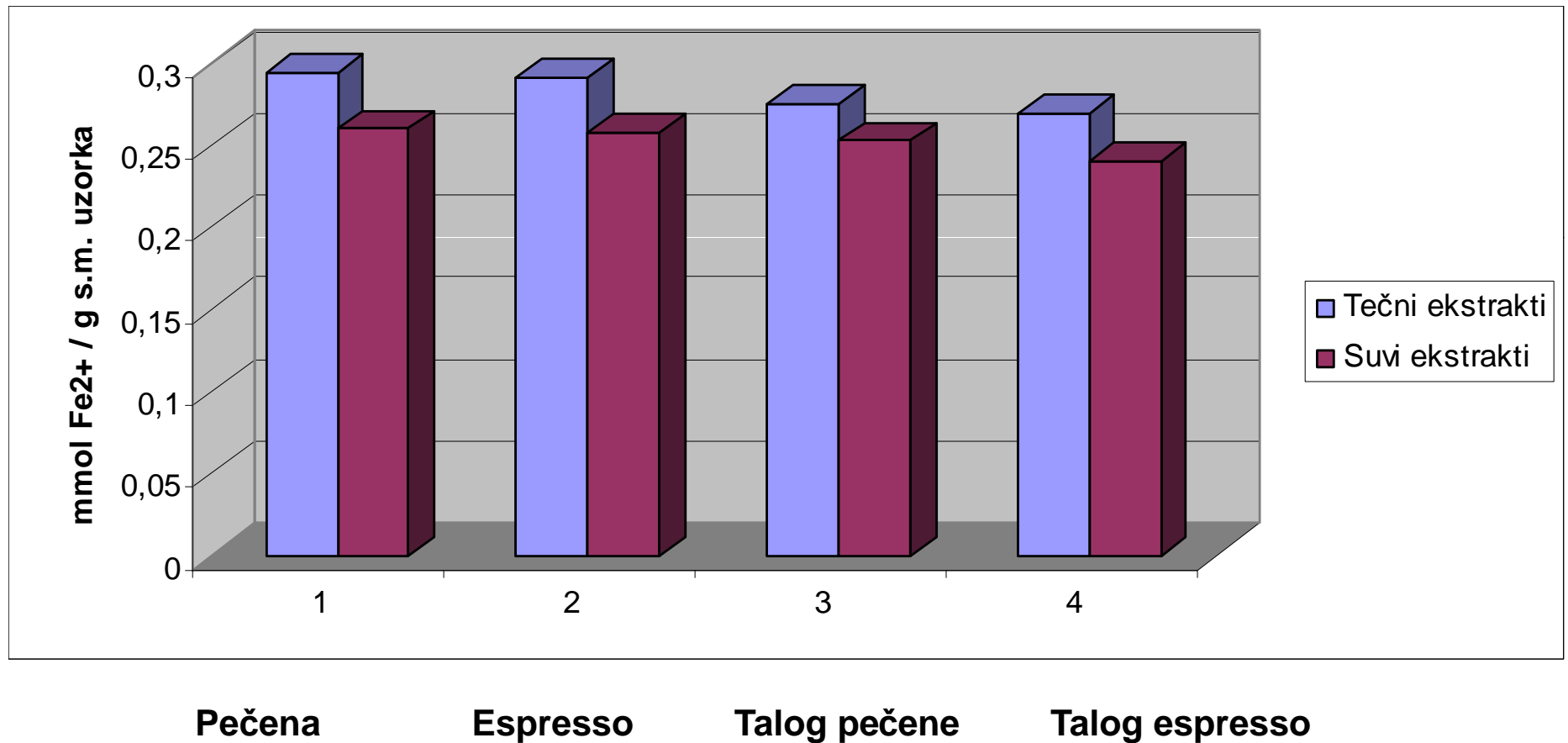

Uporedni prikaz procenata inhibicije DPPH radikala u suvim ekstraktima kafe

Vrednosti IC50 za date suve ekstrakte

Antioksidativna aktivnost tečnih i suvih ekstrakata određena FRAP metodom

Antimikrobna aktivnost

Antimikrobna aktivnost taloga kafe određivana je metodom difuzije u bunarčićima.

Nije utvrđena antimikrobna aktivnost u odnosu na:

- *Echerichia coli* ATCC 25922,
- *Staphylococcus aureus* ATCC 25923 i
- *Candida albicans* ATCC 24433.

ZAKLJUČAK

Talozi zaostali nakon ekstrakcije kafe vodom, koji predstavljaju otpadni materijal, poseduju dobra antioksidativna svojstva.

Oni se mogu iskoristiti za proizvodnju polifenolnih ekstrakata , koji se nakon sušenja mogu koristiti kao suplementi.